

Юшкевич Ю. С. Різні підходи до класифікації поняття «цінність». *Матеріали VIII всеукраїнської науково-практичної заочної конференції «Молода наука України. Перспективи та пріоритети розвитку» (м. Запоріжжя, 29-30 вересня 2011 р.)*. Запоріжжя: Всеукраїнське громадянське об'єднання «Нова освіта», 2011. С.109–112.

Юшкевич Юлія Сергіївна

старший викладач кафедри філософії, історії та політології

Одеського державного економічного університету

РІЗНІ ПІДХОДИ ДО КЛАСИФІКАЦІЇ ПОНЯТТЯ «ЦІННІСТЬ»

Поняття „цінність”, так само як і наука „аксіологія”, останнім часом стало дуже популярним. Не дивлячись на те, що аксіологія є найбільш молодого сферою філософського знання, що сформувалась як наука лише наприкінці ХІХ сторіччя, аксіологічний вимір притаманний майже всім сферам людського буття. Дослідженням поняття „цінність” та впливом духовної культури на формування життєвих цінностей займались такі видатні науковці як Б. С. Гершунський, А. Я. Гуревич, І. А. Зязюн, М. С. Каган, В. Г. Кремін, В. С. Лутай, М. А. Розов, П. А. Сорокін та інші.

Поняття „цінність” взаємопов'язане з поняттям „ціннісна орієнтація”, але ці дві категорії мають різний зміст. Деякі дослідники вважають, що цінність – об'єктивна категорія, а ціннісна орієнтація – суб'єктивна. Однак питання щодо об'єктивності чи суб'єктивності поняття „цінність” серед науковців і досі залишається невирішеним. Представників вітчизняної науки стосовно розуміння цього питання можна поділити на два різних напрямки. Представники першого з них – М. В. Дьомін, А. М. Коршунов, В. В. Крюков, В. Л. Осовський, Є. А. Подольська та інші – вважають, що цінність є об'єктивною властивістю речі, закладеною у ній самій. З іншої точки зору, цінність є лише загальним уявленням про благо, до якого більш за все прагне людина, вона є ціллю та ідеалом, що формується у її свідомості. Цю позицію підтримують

О. М. Бакурадзе, А. Г. Здравомислов, І. С. Нарський, І. М. Попова, В. Б. Моін, Є. В. Золотухіна-Аболіна, Я. А Розін.

Відомий російський дослідник В. К. Шохін у своїй монографії „Философия ценностей и ранняя аксиологическая мысль” наголошує на тому, що поняття „цінність” має суб’єктивний характер, тобто воно виникає лише у співвідношенні з суб’єктом, з його оцінкою чогось. На його погляд, античне поняття „благо” не можна підводити під категорію цінність, тому що воно належить до сфери онтології, а „цінність” носить скоріше гносеологічний характер [1, с. 101].

Але існує і інша точка зору, якої дотримуємося і ми, полягає вона в тому, що цінність носить суб’єктивно-об’єктивний характер. Цю позицію умовно будемо вважати „поміркованою”. М. М. Підлісний та В. І. Шубін пов’язують одночасне існування як об’єктивних, так і суб’єктивних цінностей з проблемою існування абсолютних та відносних цінностей [2, с. 52-53]. На їх думку, є цінності, які ми не можемо віднести до „царства значимостей”, вони носять „об’єктивний характер, незалежний від безпосередньої свідомості особистості”, і це саме ті „абсолютні вищі цінності”, які ми називаємо „вічними”. У свою чергу, існують цінності, при розумінні яких ми „виходимо з категорії значимості для потреб та інтересів особистості”; тобто наша свідомість визначає як цінність те, що може задовольнити ту чи іншу потребу людини.

Серед науковців, окрім проблеми суб’єктивності чи об’єктивності категорії „цінність”, виникає полеміка щодо існування так званих „позитивних” та „негативних” цінностей. Такі дослідники як В. А. Василенко, О. Г. Дробницький, Н. В. Мотрошилова, В. В. Гречаний, Л. Н. Столович, М. В. Дьомін та інші класифікують цінності як позитивні та негативні, виходячи з відповідної значимості предметів і явищ для життєдіяльності людини. Саме таке визначення цінностей дається в більшості філософських енциклопедій та словників: „Ценности – специфически социальные определения объектов окружающего мира, выявляющие их положительное или отрицательное значение для человека и общества (благо, добро и зло,

прекрасное и безобразное, заключенные в явлениях общественной жизни и природы)” [3, с. 407]; „Ценность – философское и социологическое понятие, обозначающее ... положительную или отрицательную значимость какого-либо объекта...” [4, с. 462]; А. К. Ричков та Б. Л. Яшин підтримують цю точку зору і такі поняття як добро, здоров’я, життя, справедливість, свободу, гармонію, прекрасне відносять до позитивних цінностей, а зло, хворобу, смерть, несвободу, несправедливість, потворне відповідно – до негативних цінностей [5, с. 444]; А. А. Івін, окрім позитивних та негативних цінностей, виділяє ще й нейтральні цінності [6, с. 13].

У свою чергу, науковці, які співвідносять цінність лише з прогресивною лінією суспільного розвитку, а саме – І. Г. Афанасьєва, С. Ф. Анісімов, Ю. Д. Гранін, А. М. Коршунов, С. І. Попов, В. П. Тугаринов та інші – вважають, що цінність може мати лише позитивну характеристику. Так, В. І. Єфімов та В. М. Таланов у своїй монографії „Общечеловеческие ценности”, присвяченій проблемам загальнолюдських цінностей, їх місцю та ролі у сучасному суспільстві, виступають з критикою виділення негативних, нейтральних, квазі-, псевдо- та анти- цінностей і наголошують на тому, що цінністю може бути лише те, що є позитивним для людини, суспільства, держави, людства [7]. В. П. Тугарінов теж виступає проти такого розмаїття класифікацій поняття цінність і обґрунтовує це тим, що за допомогою заперечної частки „анти” створюються лише поняття, що не носять оціночного характеру; крім того, він підкреслював, що „сказать „антиценности” – значит признать за „отрицательными ценностями” достоинства ценностей, что явно неправильно. ... Вещь или явление можно ценить или не ценить. Третьего не дано. Поэтому мы будем употреблять понятия ценности и неценности” [8, с. 260].

На наш погляд, співвіднесеними між собою є не лише суб’єктивні та об’єктивні, абсолютні та відносні цінності, про що йшла мова раніше, а й позитивні та негативні цінності. Якщо поняття „цінність” є суб’єктивною та відносною категорією, тобто визначається через „оцінку” суб’єктом навколишнього світу, то тут ми дійсно можемо погодитись з В. К. Шохінім і

його гносеологічним забарвленням поняття „цінність” і тоді можливе визначення цінності як позитивної чи негативної. Але якщо мова йде про абсолютні, „вищі”, об’єктивно існуючі цінності, що відносяться до сфери онтології, то такі цінності можуть виступати тільки позитивними або бути „нецінностями”. Що стосується обґрунтування існування позитивних та негативних цінностей М. М. Підлісним та В.І. Шубіним [9, с. 52], які наголошують на тому, що негативні цінності є цінностями саме в силу того, що допомагають утвердити іншу цінність як безумовно позитивну та вищу, то ми вважаємо цю позицію недостатньо аргументованою.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гершунский Б.С. Философия образования для XXI века: Учебное пособие для самообразования. Изд. 2-е, переработанное и дополненное. – М.: Педагогическое общество России, 2002. – 512 с.
2. Підлісний М.М., Шубін В.І. Цінності та буття особистості. Монографія. – Дніпропетровськ, ДДФА, 2005. – 128 с.
3. Философский словарь / под ред. И. Т. Фролова. – 4-е изд. – М.: Политиздат, 1980. – 444 с.
4. Философская энциклопедия: в 5-ти т. – гл. ред. Ф.В. Константинов. – М.: Советская энциклопедия, 1970. – Т. 5. – 740 с.
5. Рычков А. К., Яшин Б. Л. Философия: учебник для студентов вузов. – М.: Элит, 2005. – 480 с.
6. Ивин А. А. Основания логики оценок. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1970. – 230 с.
7. Ефимов В. И., Таланов В. М. Общечеловеческие ценности: монография. Изд-во „Академия Естествознания”, 2010.
8. Тугаринов В. П. Избранные философские труды. – Л.: Изд-во Ленингр. ун-та, 1983. – 344 с.
9. Ткачова Н. О. Історія розвитку цінностей в освіті: Монографія. - Харків: Видавничий центр ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2004. – 423 с.